

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conferenceการผลิตมันสำปะหลังและความต้องการส่งเสริมของเกษตรกรในอำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม
Cassava Production and Extention Needs of Farmers in Kut Rang District, Maha Sarakham Provinceสุดารัตน์ ผิวเผื่อน (Sudarat Phiwphaun)¹ บำเพ็ญ เขียวหวาน (Bumpen Keowan)²ภรณ์ี ต่างวิวัฒน์ (Paranee Tangwivat)³

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา (1) สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจและทางสังคม (2) สภาพการผลิตมันสำปะหลัง (3) ปัญหาและข้อเสนอแนะในการผลิตมันสำปะหลัง (4) ความต้องการส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลัง ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือเกษตรกรที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังในพื้นที่อำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม ปีการเพาะปลูก 2558/2559 จำนวน 4,747 ราย กำหนดจำนวนตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโรยามานที่ความคลาดเคลื่อน 0.06 ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 263 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า (1) เกษตรกรร้อยละ 50.6 เป็นเพศหญิงมีอายุเฉลี่ย 53.84 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีประสบการณ์การปลูกมันสำปะหลังเฉลี่ย 14.84 ปี จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.27 คน จำนวนแรงงานเฉลี่ย 2.92 คน เกษตรกรมีพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 24.56 ไร่ เกษตรกรร้อยละ 71.9 มีพื้นที่ถือครองที่เป็นของตนเอง เกษตรกรเช่าที่ดินทำการเกษตรเฉลี่ย 0.78 ไร่ เกษตรกรมีพื้นที่ปลูกมันสำปะหลังเฉลี่ย 11.44 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 2,731.73 กิโลกรัมต่อไร่ ต้นทุนการผลิตมันสำปะหลังเฉลี่ย 3,115.89 บาทต่อไร่ รายได้จากการจำหน่ายมันสำปะหลังเฉลี่ยอยู่ที่ 3,161.25 บาทต่อไร่ เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มลูกค้า ธ.ก.ส. เกษตรกร ส่วนมากรับข้อมูลข่าวสารจากเจ้าหน้าที่รัฐ (2) สภาพการผลิตมันสำปะหลังปลูกในดินร่วนปนทราย มีการปรับปรุงบำรุงดินก่อนการปลูก มีการไถพรวนดิน ตากดิน เกษตรกรใช้พันธุ์เกษตรกร 50 โดยเก็บท่อนพันธุ์ไว้ใช้เอง ใช้ท่อนพันธุ์อายุ 8 – 12 เดือน ใช้ท่อนพันธุ์ยาว 15 เซนติเมตร แห่ท่อนพันธุ์ก่อนปลูก ปลูกแบบเฉียง ระยะปลูก 100 x 100 เซนติเมตร ใส่ปุ๋ยสูตร 15-15-15 2 ครั้ง กำจัดวัชพืชโดยใช้แรงงานคน และไม่มี การกำจัดแมลง เก็บเกี่ยวมันสำปะหลังอายุ 12 เดือน จำหน่ายมันสำปะหลังที่ลานมัน (3) ความต้องการส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลัง ด้านเนื้อหาต้องการส่งเสริมอยู่ในระดับมาก ด้านสื่อที่ใช้ในการส่งเสริมและวิธีการส่งเสริมมีความต้องการส่งเสริมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการจัดฝึกอบรมควรแจ้งให้ทราบล่วงหน้าเฉลี่ย 4.15 วัน ควรจัดฝึกอบรมในช่วงเดือนกันยายน – ธันวาคมควรจัดฝึกอบรมเฉลี่ย 1.85 วัน จำนวนผู้เข้ารับการอบรม เฉลี่ย 44.23 คน โดยอบรมที่ศาลาประชาคมในหมู่บ้านและ เกษตรกรมีความต้องการสนับสนุนด้านการตลาดมากที่สุด (4) เกษตรกรมีปัญหาขาดการรับซื้อจากเปอร์เซ็นต์แบ่งจริง มีข้อเสนอแนะควรจัดหาตลาดที่แน่นอนเพื่อรองรับผลผลิต

คำสำคัญ ความต้องการส่งเสริม การผลิตมันสำปะหลัง อำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม¹ นักศึกษาหลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ning_sudarat@hotmail.com² รองศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช bumpen.keo@stou.ac.th³ รองศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ptangwivat@hotmail.com

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

Abstract

The objectives of this research were to study (1) basic personal socio-economic conditions (2) cassava production conditions (3) problems and suggestions (4) extension needs in cassava production of cassava farmers in Kutrung district, Maha Sarakham province. The population used in the study is farmers. The population of this study was 4,747 registered cassava farmers of the planting season of 2015/2016. The sample size of 263 informants was determined using Taro Yamane formula by accepting error value of 0.06. Data were analyzed by using descriptive statistics such as frequency, percentage, mean, and standard deviation. Results of the study revealed that (1) 50.1 percent of farmers were female with an average age of 53.84 years old and mostly completed primary school education. They had approximately 14.84 years of experience in cassava production. Their average household member was 4.27 people with the average labor of 2.92 people. Farmers owned estimated land of 24.56 Rai. 71.9 percent of farmers owned their own land. The average rental land was 0.78 Rai with the average of cassava production area of 11.44 Rai. The average productivity was 2,731.73 kilogram per Rai. The average cost of production was 3,115.89 Baht per Rai and the average income received from cassava selling was 3,161.25 Baht per Rai. Most of the farmers were members of Bank of Agricultural and Agricultural Cooperatives. They received news and knowledge from government officers. (2) Cassava production condition. Cassava was produced in sandy loam. They did soil improvement prior to the production. Farmers would plough the soil, leave it in the sun and used Kasetsart 50 species by keeping the seed canes for later use. The seed canes would have an age between 8-12 months old with 15 centimeters in length. They soaked the seed canes before planting them in the soil. The growing space was 100x100 centimeters and 15-15-15 formula fertilizer was used 2 times. Pest control was done by human labor and harvesting time was after 12 months. Cassava selling was done at cassava selling point. (3) Extension needs for cassava production. In regards to the content, extension need was at a high level. For media and method used in the extension work, the need was at the highest level. For training, there needed to be at least 4.15 days announcement in advance and should take place during September- December with the average training time of 1.85 days. The average participant would be 44.23 people. Location should be at community local public hall and farmers wanted to receive a support on marketing the most. (4) Farmers encountered with the problem of lack of buying channel that accept the actual percentage of starch. Recommendation would to find a permanent market for product selling.

Keywords: Extension needs, Cassava production, Kut Rang District, Maha Sarakham Province

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

บทนำ

มันสำปะหลังเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของไทย โดยมีพื้นที่เพาะปลูกทั้งประเทศกว่า 8.2 ล้านไร่ ครอบคลุม 45 จังหวัด มีเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลัง 0.48 ล้านครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 8 ของจำนวนเกษตรกรทั้งประเทศ 5.6 ล้านครัวเรือน ซึ่งสามารถผลิตหัวมันสดได้ประมาณปีละ 26-27 ล้านตัน แต่มีความต้องการใช้มันสำปะหลัง (หัวมันสด) ในประเทศเพียงปีละไม่เกิน 10 ล้านตันเท่านั้น มีมันสำปะหลังส่วนเกินอีกประมาณ 16-17 ล้านตันต่อปี ที่สามารถส่งออกและนำรายได้เข้าประเทศเป็นจำนวนมาก ซึ่งผลผลิตมันสำปะหลัง ปี 2559/60 เริ่มออกสู่ตลาดตั้งแต่เดือนตุลาคม 2559 คาดว่ามีพื้นที่เก็บเกี่ยว 8.64 ล้านไร่ ผลผลิต 31.19 ล้านตัน ผลผลิตต่อไร่ 3.61 ตัน เมื่อเทียบกับปี 2558/59 ที่มีพื้นที่เก็บเกี่ยว 8.92 ล้านไร่ ผลผลิต 30.56 ล้านตัน และผลผลิตต่อไร่ 3.43 ตัน พบว่า พื้นที่เก็บเกี่ยวลดลงร้อยละ 3.14 แต่ผลผลิตและผลผลิตต่อไร่สูงขึ้นร้อยละ 2.06 และร้อยละ 5.25 ตามลำดับ โดยเดือนตุลาคม 2559 คาดว่าจะมีผลผลิตออกสู่ตลาด 1.69 ล้านตัน ร้อยละ 5.41 ของผลผลิตทั้งหมด

อำเภออุดร จังหวัดมหาสารคาม มีพื้นที่ทำการเกษตร จำนวน 74,186 ไร่ จากการบริหารจัดการการผลิตสินค้าเกษตรตามแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม (Zoning) พื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการปลูกข้าวปทุมทอง จำนวน 20,024 ไร่ มีความเหมาะสมน้อย จำนวน 19,718 ไร่ และไม่เหมาะสม จำนวน 22,639 ไร่ ส่งผลให้สภาพการผลิตผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ต่ำและมีความเสี่ยงต่อภัยแล้งและโรคแมลง รวมทั้งต้นทุนการผลิตต่อไร่สูง และได้มีการจัดเขตพื้นที่เพาะปลูกให้เหมาะสมกับสภาพการผลิตพืชเศรษฐกิจตามความเหมาะสมของพื้นที่ ซึ่งอำเภออุดรมีพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการปลูกมันสำปะหลัง จำนวน 32,447 ไร่ จึงได้มีการส่งเสริมการปลูกมันสำปะหลังในเขตพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมสำหรับการปลูกข้าว แต่จากการส่งเสริมที่ผ่านมา พบว่าเกษตรกรได้ผลผลิตมันสำปะหลัง ประมาณ 2,800 กิโลกรัมต่อไร่ ซึ่งต่ำกว่าผลผลิตเฉลี่ยของจังหวัด 3,198 กิโลกรัมต่อไร่ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร 2559) เนื่องจากการปลูกในเขตพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ อาศัยเขตพื้นที่อาศัยน้ำฝน และเกษตรกรยังขาดความรู้ในการจัดการที่ถูกต้องเหมาะสม ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้สนใจศึกษาการผลิตมันสำปะหลังและความต้องการการส่งเสริมของเกษตรกรในอำเภออุดร จังหวัดมหาสารคาม เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับปรับปรุงและส่งเสริมและพัฒนาการผลิตมันสำปะหลังให้แก่เกษตรกรให้มีความสามารถในการผลิตมันสำปะหลังคุณภาพดี

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ และสังคมของเกษตรกร
2. เพื่อศึกษาสภาพการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในอำเภออุดร จังหวัดมหาสารคาม
3. เพื่อศึกษาปัญหา และข้อเสนอแนะในการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในอำเภออุดร จังหวัดมหาสารคาม
4. เพื่อศึกษาความต้องการการส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในอำเภออุดร จังหวัดมหาสารคาม

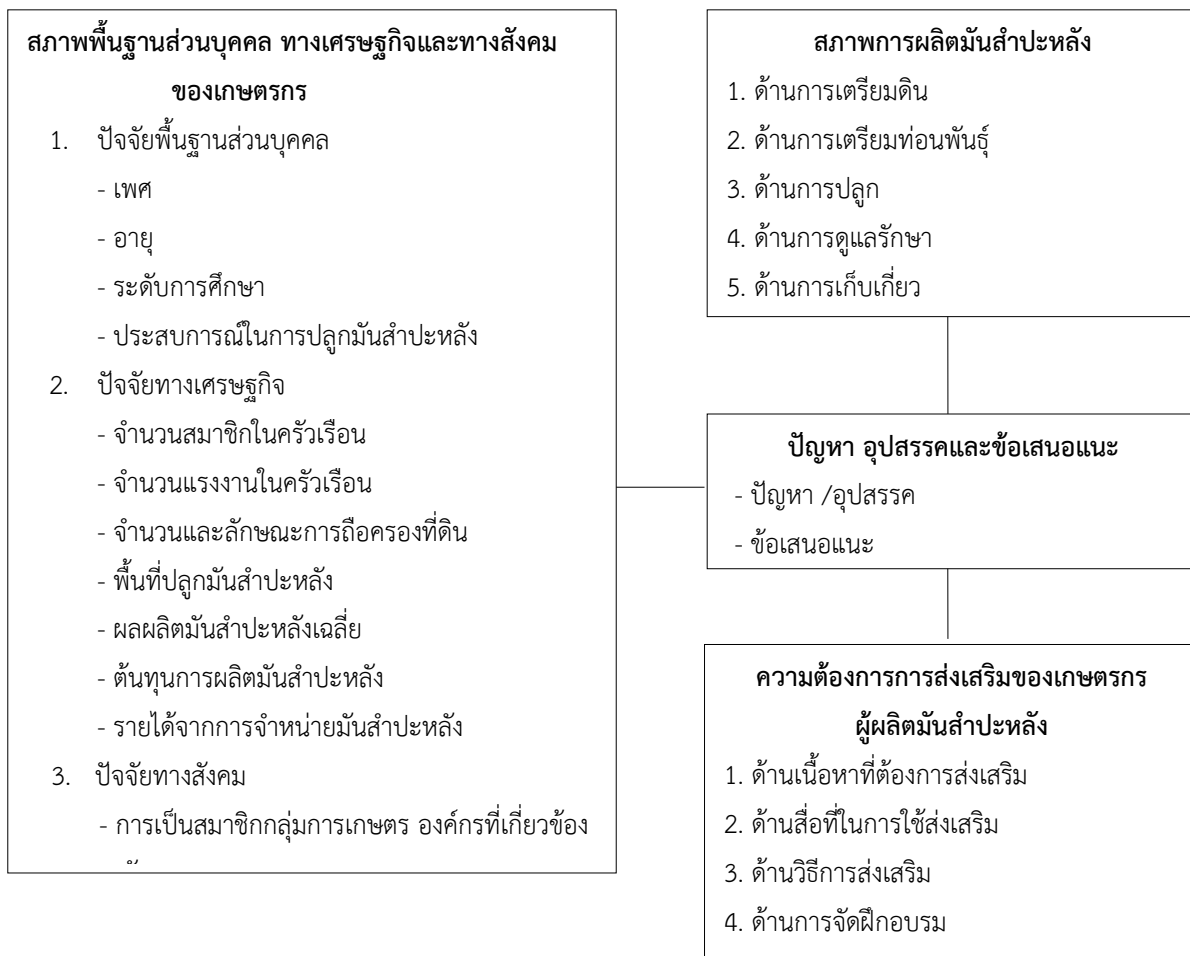

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษานี้ ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย เรื่อง “การผลิตมันสำปะหลังและความต้องการการส่งเสริมของเกษตรกรในอำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม” ดังนี้

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ เกษตรกรที่ปลูกมันสำปะหลังในพื้นที่อำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม ที่ขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังไว้กับสำนักงานเกษตรอำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม ปีการเพาะปลูก 2558/2559 จำนวน 4,747 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร Taro Yamane ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.06 ได้จำนวนตัวอย่าง 263 คน สุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย 4 ส่วน คือ ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล ทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรผู้ผลิตมันสำปะหลัง ในอำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม ข้อมูลสภาพการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกร ข้อมูลปัญหา และข้อเสนอแนะของเกษตรกรในการผลิตมันสำปะหลัง และข้อมูลความต้องการการส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกร การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าความถี่ ค่าร้อยละ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการจัดอันดับโดยใช้ค่าคะแนนน้ำหนักเฉลี่ย ดังนี้ 1.00-1.80 = น้อยที่สุด 1.81-2.60 = น้อย 2.61-3.40 = ปานกลาง 3.41-4.20 = มาก และ 4.21-5.00 = มากที่สุด

ผลการวิจัย

1. สภาพพื้นฐานส่วนบุคคลทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรในอำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม
พบว่า เกษตรกรร้อยละ 50.6 เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 53.84 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีประสบการณ์ในการปลูกมันสำปะหลัง เฉลี่ย 14.84 ปี จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.27 คน ซึ่งมีแรงงานเฉลี่ย 2.92 คน เกษตรกรมีพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 24.56 ไร่ ส่วนใหญ่มีพื้นที่การถือครองที่ดินเป็นของตนเอง เกษตรกรร้อยละ 56.3 มีพื้นที่ปลูกมันสำปะหลังเฉลี่ย 11.44 ไร่ ผลผลิตมันสำปะหลังเฉลี่ย 2,731.73 กิโลกรัมต่อไร่ ต้นทุนการผลิตมันสำปะหลังเฉลี่ย 3,115.89 บาทต่อไร่ และมีรายได้จากการจำหน่ายมันสำปะหลังเฉลี่ย 3,161.25 บาทต่อไร่ เกษตรกรร้อยละ 96.6 เป็นสมาชิกกลุ่ม/องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร โดยส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มลูกค้า.ก.ส. เกษตรกรร้อยละ 17.5 รับรู้ข้อมูลข่าวสารการผลิตมันสำปะหลังจากเจ้าหน้าที่รัฐ

2. สภาพการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในอำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม พบว่าเกษตรกรมีสภาพการผลิตมันสำปะหลังโดยแยกเป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้

2.1 การเตรียมดิน เกษตรกรทั้งหมดปลูกมันสำปะหลังในดินร่วนปนทราย มีการปรับปรุงบำรุงดินก่อนการปลูกมันสำปะหลัง โดยเกษตรกรร้อยละ 46.4 มีการปรับปรุงบำรุงดินโดยการใส่ปุ๋ยเคมีและปุ๋ยชีวภาพ/ปุ๋ยอินทรีย์ ร้อยละ 37.7 เตรียมดินโดยการไถพรวนดินและตากดิน

2.2 การเตรียมท่อนพันธุ์ เกษตรกรร้อยละ 99.2 ปลูกโดยใช้พันธุ์เกษตรศาสตร์ 50 และมีการเก็บท่อนพันธุ์ไว้ใช้ปลูกเอง ใช้ท่อนพันธุ์ที่มีอายุระหว่าง 8-12 เดือน ใช้ท่อนพันธุ์ยาว 15 เซนติเมตร

2.3 การปลูก เกษตรกรร้อยละ 95.0 ปลูกมันสำปะหลังด้วยการเสียบท่อนพันธุ์แบบเฉียง ใช้ระยะปลูก 100 x 100 เซนติเมตร

2.4 การดูแลรักษา เกษตรกรร้อยละ 65.0 ใช้ปุ๋ยสูตร 15-15-15 ใส่ 2 ครั้ง ส่วนใหญ่กำจัดวัชพืชโดยใช้แรงงานคน ไม่มีการใช้สารเคมีในการกำจัดแมลง

2.5 การเก็บเกี่ยวมันสำปะหลัง ร้อยละ 66.5 เก็บเกี่ยวมันสำปะหลังอายุ 12 เดือน

2.6 การจำหน่าย เกษตรกรร้อยละ 96.2 นำมันสำปะหลังไปจำหน่ายที่ลานมัน

3. ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรเกี่ยวกับการผลิตมันสำปะหลังในอำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม

3.1 ปัญหาในการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกร พบว่าเกษตรกรมีปัญหาอยู่ในระดับมากที่สุด คือด้านการส่งเสริมการตลาดและการตลาด โดยประเด็นปัญหามากที่สุดในการส่งเสริมการตลาด ได้แก่ การสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องน้อย ขาดการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร และช่องทางการสื่อสารน้อย ประเด็นปัญหาด้านการตลาดอยู่ในระดับมากที่สุดในทุกประเด็น ได้แก่ ขาดการรับซื้อจากเปอร์เซ็นต์แป้ง การหักค่าสิ่งเจือปนเกินความเป็นจริง ขาดการชั่งน้ำหนักที่เที่ยงตรงจากแหล่งรับซื้อ และราคาผลผลิตต่ำ สำหรับปัญหาด้านต้นทุนการผลิตและการผลิต เกษตรกรมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง โดยประเด็นด้านต้นทุนการผลิตที่เป็นปัญหามากที่สุด ได้แก่ ค่าจ้างแรงงานสูง ประเด็นที่ระดับของปัญหา

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

มากคือค่าสารเคมีราคาแพง ด้านการผลิตพบว่าประเด็นที่เป็นปัญหาระดับมากที่สุด คือขาดแคลนแหล่งน้ำ และประเด็นที่ระดับของปัญหามานกลางคือขาดความรู้ด้านวิธีการปลูกที่ถูก ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ระดับของปัญหาในการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในอำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม

(n = 263)

ปัญหาในการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกร	ระดับความคิดเห็น			
	$\bar{X}$	SD.	แปลผล	ลำดับ
ด้านการส่งเสริมการเกษตร	4.48	0.566	มากที่สุด	1
ด้านการตลาด	4.61	0.579	มากที่สุด	2
ด้านต้นทุนการผลิต	3.35	0.424	ปานกลาง	3
ด้านการผลิต	3.13	0.855	ปานกลาง	4
รวม	3.89	0.606	มาก	

3.2 ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกร จากการสัมภาษณ์ เกษตรกรส่วนใหญ่ต้องการการสนับสนุนจัดหาตลาดที่แน่นอนเพื่อรองรับผลผลิต รองลงมาคือต้องการความรู้ด้านเทคโนโลยีที่ให้ผลผลิตต่อไร่สูง ควรใช้สื่อที่เข้าใจง่าย เกษตรกรสามารถเข้าถึงได้ง่าย วิธีการที่ใช้ในการส่งเสริมการเกษตร ควรเน้นเรื่องการปฏิบัติและนำกลับไปใช้ได้ จัดทำหลักสูตรตรงตามความต้องการของเกษตรกร เนื้อหาวิชาการควรอ่านและเข้าใจได้ง่าย

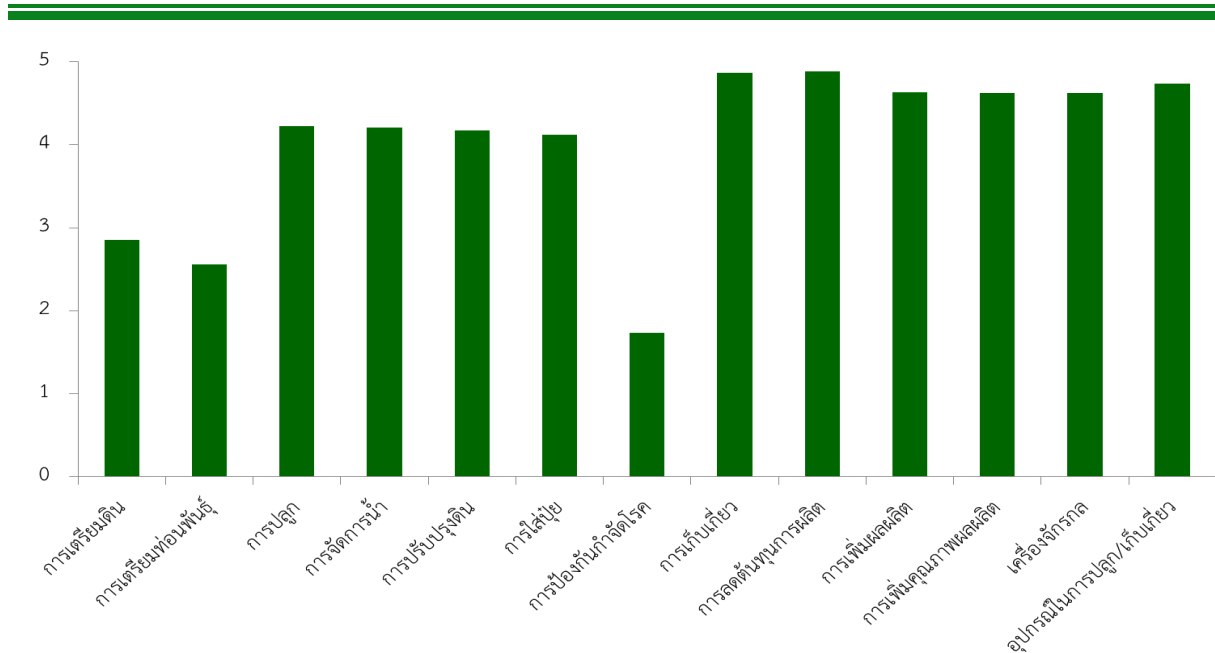
4. ความต้องการการส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในอำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม

4.1 การส่งเสริมด้านเนื้อหา เกษตรกรมีความต้องการส่งเสริมด้านเนื้อหาในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.01) โดยประเด็นเนื้อหาที่เกษตรกรต้องการการส่งเสริมในระดับมากที่สุดได้แก่ เนื้อหาการลดต้นทุนการผลิต การเก็บเกี่ยว อุปกรณ์เครื่องมือในการปลูก/เก็บเกี่ยว การเพิ่มผลผลิต การเพิ่มคุณภาพผลผลิต เครื่องจักรกล วิธีการปลูกมันสำปะหลัง การจัดการน้ำ ตามลำดับ ดังแสดงในแผนภูมิที่ 1

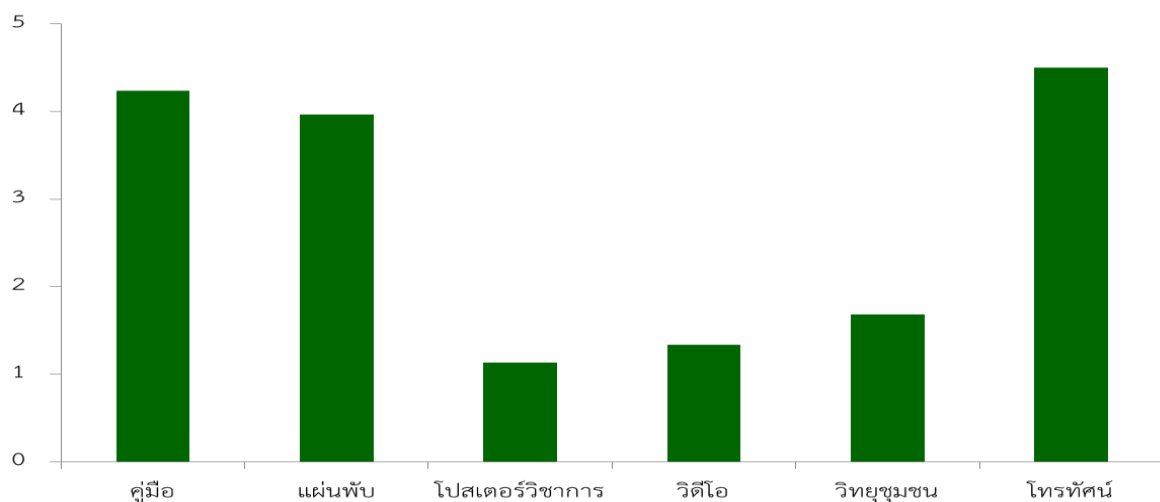
การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

แผนภาพที่ 1 ระดับความต้องการการส่งเสริมด้านเนื้อหาในการผลิตมันสำปะหลัง

4.2 สื่อที่ใช้ในการส่งเสริม เกษตรกรส่วนใหญ่มีความต้องการสื่อที่ใช้ในการส่งเสริมในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.28) โดยสื่อที่เกษตรกรต้องการใช้ในการส่งเสริมในระดับมากที่สุด คือ คู่มือ สื่อที่เกษตรกรต้องการอยู่ในระดับมาก คือ แผ่นพับ แต่สื่อที่เกษตรกรต้องการน้อยที่สุด ได้แก่ วิทยูทูบ วิดีโอ โทรทัศน์ โปสเตอร์วิชาการ ตามลำดับ ดังแสดงในแผนภูมิที่ 2

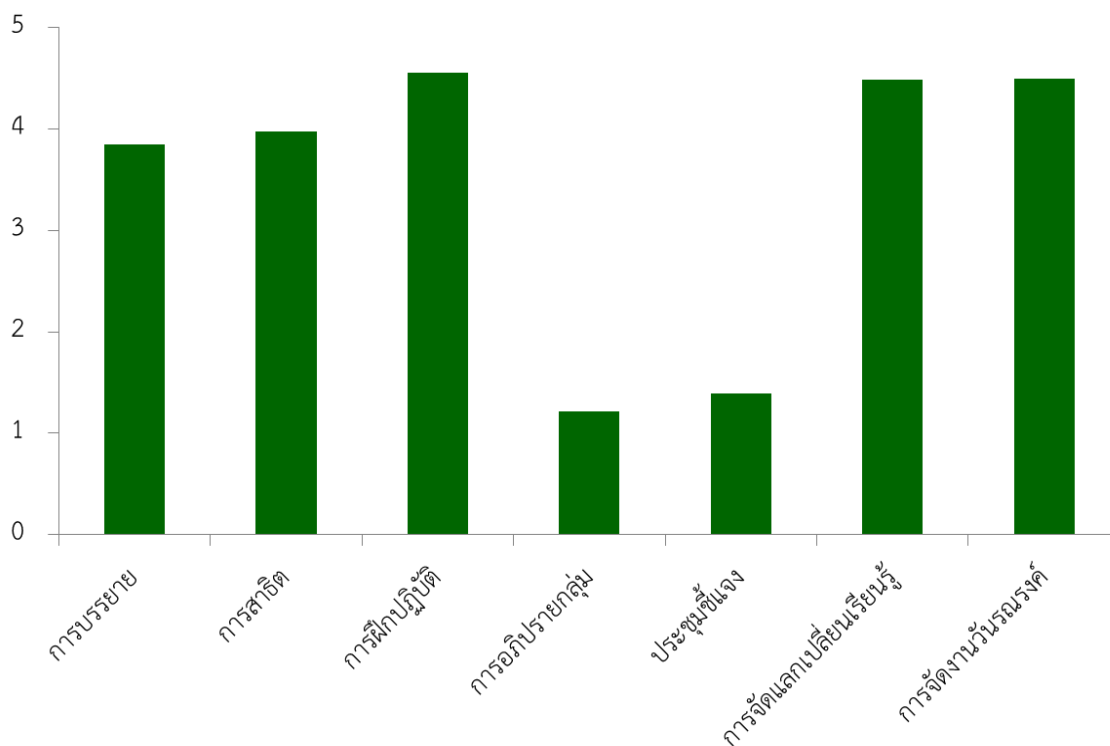
แผนภูมิที่ 2 ความต้องการสื่อที่ใช้ในการส่งเสริม

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

4.3 วิธีการส่งเสริม เกษตรกรส่วนใหญ่มีความต้องการวิธีการส่งเสริมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.42) โดยวิธีการส่งเสริมที่เกษตรกรต้องการอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ การฝึกปฏิบัติ การจัดงานวันณรงค์/ถ่ายทอดความรู้ การจัดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเกษตรกร และการสาธิต วิธีการส่งเสริมที่เกษตรกรต้องการในระดับมาก คือ การบรรยาย

ดังแสดงในแผนภูมิที่ 3

แผนภูมิที่ 3 ความต้องการวิธีการส่งเสริม

4.4 การจัดการฝึกอบรม เกษตรกรส่วนมากต้องการให้เจ้าหน้าที่แจ้งให้ทราบล่วงหน้าก่อนเข้ารับการฝึกอบรม น้อยกว่าหรือเท่ากับ 3 วัน ซึ่งจำนวนวันที่เหมาะสมในการแจ้งให้ทราบล่วงหน้าก่อนเข้ารับการฝึกอบรมเฉลี่ย 4.15 วัน โดยช่วงเดือนที่เหมาะสมต่อการจัดฝึกอบรมของเกษตรกรคือในช่วงเดือน กันยายน – ธันวาคม เกษตรกรต้องการอบรมจำนวน 2 วัน ร้อยละ 47.1 ต้องการให้เจ้าหน้าที่จัดอบรม โดยมีผู้เข้าร่วมอบรมเฉลี่ย 44.23 คน/รุ่น เกษตรกรส่วนใหญ่ต้องการจัดฝึกอบรม ณ ศาลาประชาคมในหมู่บ้าน

4.5 ความต้องการการสนับสนุนของเกษตรกร พบว่าเกษตรกรต้องการการสนับสนุนอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยรวม 4.48 ประเด็นที่เกษตรกรต้องการการสนับสนุนมากที่สุด ได้แก่ ด้านแหล่งเงินทุน การส่งเสริม การให้บริการเอกสารวิชาการ และการตลาด ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 2

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

ตารางที่ 2 ความต้องการการสนับสนุนในการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในอำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม

(n = 263)

ประเด็นที่ต้องการการสนับสนุน	ระดับความต้องการ			
	$\bar{X}$	SD.	แปลผล	ลำดับ
แหล่งเงินทุน	4.65	0.557	มากที่สุด	1
ด้านการส่งเสริม	4.63	0.554	มากที่สุด	2
การให้บริการเอกสารวิชาการ	4.62	0.572	มากที่สุด	3
ด้านการตลาด	4.48	0.492	มากที่สุด	4
ด้านปัจจัยการผลิต	4.01	0.265	มาก	5
รวม	4.48	0.488	มากที่สุด	

การอภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง การผลิตมันสำปะหลังและความต้องการส่งเสริมของเกษตรกรในอำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม มีประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

1. ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล จากผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรร้อยละ 50.6 เป็นเพศหญิง สอดคล้องกับผลการวิจัยของทองคำ พิลารณ์ (2555) และบุญถม คำภาค (2558) ที่พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังมากกว่าครึ่งหนึ่งเป็นเพศหญิง

2. ปัจจัยทางเศรษฐกิจของเกษตรกร จากผลการวิจัยพบว่า จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.27 คน แรงงานเฉลี่ย 2.92 คน เกษตรกรมีพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 24.56 ไร่ เกษตรกรมากกว่าสองในสามมีพื้นที่ถือครองที่เป็นของตนเอง เกษตรกรมีพื้นที่ปลูกมันสำปะหลังเฉลี่ย 11.44 ไร่ พื้นที่ปลูก ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่สำหรับปลูกข้าว มีบางส่วนที่ไม่เหมาะสมสำหรับปลูกข้าวเกษตรกรจึงเลือกปลูกมันสำปะหลัง พื้นที่ปลูกมันสำปะหลังผลผลิตของเกษตรกรอำเภอกุดรังที่มีค่าเฉลี่ยค่อนข้างต่ำ ทั้งนี้เพราะเกษตรกรจะปลูกในดินที่มีสภาพเป็นดินร่วนปนทราย ผลผลิตมันสำปะหลังเฉลี่ย 2,731.73 กิโลกรัมต่อไร่ ซึ่งน้อยกว่าผลงานวิจัยของ ชนิตา เกตุแก้วเกลี้ยง (2558) ที่พบว่าผลผลิตมันสำปะหลังเฉลี่ย 3,822.78 กิโลกรัมต่อไร่ และน้อยกว่าผลงานวิจัยของ บุญถม คำภาค (2558) ที่พบว่าผลผลิตมันสำปะหลังเฉลี่ย 3,530 กิโลกรัมต่อไร่

3. ปัจจัยทางสังคมของเกษตรกร จากผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สอดคล้องกับผลงานวิจัยของชนิตา เกตุแก้วเกลี้ยง (2558) ที่พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และทองคำ พิลารณ์ (2555) ที่พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

4. สภาพการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกร จากผลการวิจัยพบว่า ในการเตรียมดินปลูกมันสำปะหลัง เกษตรกรทั้งหมดปลูกมันสำปะหลังในดินร่วนปนทราย มีการปรับปรุงบำรุงดินก่อนการปลูกมันสำปะหลัง โดยเกษตรกรเกือบครึ่งมีการปรับปรุงบำรุงดินโดยการใส่ปุ๋ยเคมีและปุ๋ยชีวภาพ/ปุ๋ยอินทรีย์ ไกลพรอนดิน ตากดิน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของทองคำ พิลารณ์ (2555) ที่พบว่า สภาพการผลิตมันสำปะหลังในพื้นที่หลังนาในภาพรวม ดินปลูกมันสำปะหลังในพื้นที่หลังนาส่วนมากเป็นดินร่วนปนทราย ส่วนมากมีการปรับปรุงบำรุงดินก่อนปลูกมันสำปะหลัง เกษตรกรในอำเภอกุดรังไม่พบการ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

ระบาดของแมลงศัตรูพืช ประกอบกับการเตรียมท่อนพันธุ์ด้วยการแช่สารเคมีไทอะมีโทแซม 25% จึงลดการระบาดของเพลี้ยแป้งมันสำปะหลัง ทำให้เกษตรกรไม่มีการกำจัดแมลง เกษตรกรร้อยละ 66.5 เก็บเกี่ยวมันสำปะหลังอายุ 12 เดือนเกษตรกรเกือบทั้งหมดจำหน่ายมันสำปะหลังที่ลานมันสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ เสาวรี บำรุง และคณะ (2553) ที่พบว่าการไม่เก็บเกี่ยวมันสำปะหลังอายุต่ำกว่า 10-12 เดือนหลังปลูก เนื่องจากหัวมันสำปะหลังจะมีเปอร์เซ็นต์แป้งต่ำ การเก็บเกี่ยวมันสำปะหลังที่มีอายุน้อย ขณะที่มันสำปะหลังกำลังเจริญเติบโต ทำให้มีการสะสมน้ำหนักของมันสำปะหลังต่ำ เป็นผลให้มันสำปะหลังหัวเล็กส่งผลกระทบต่อไร้ต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับ การเก็บเกี่ยวมันสำปะหลังที่อายุ 12 เดือน จะมีการสะสมน้ำหนักในหัวมากขึ้น หัวมีขนาดใหญ่ แต่ก็ไม่ควรปล่อยให้มันสำปะหลังมีอายุมากกว่า 18 เดือน เพราะจะทำให้หัวมีเปอร์เซ็นต์แป้งลดลง

5. ความต้องการการส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในอำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม

5.1 ด้านเนื้อหา เกษตรกรต้องการส่งเสริมอยู่ในระดับมาก โดยให้ความสำคัญกับเนื้อหาเกี่ยวกับการลดต้นทุนการผลิต การเก็บเกี่ยว อุปกรณ์เครื่องมือในการปลูก/เก็บเกี่ยว การเพิ่มผลผลิต การเพิ่มคุณภาพการผลิต เครื่องจักรกล เครื่องทุ่นแรงในการผลิต วิธีการปลูกมันสำปะหลัง การจัดการน้ำ เกษตรกรในอำเภอกุดรังไม่มีการตรวจวิเคราะห์ธาตุอาหารในดิน และวิทยาการหลังการเก็บเกี่ยว การจัดเก็บต้นพันธุ์เพื่อใช้ทำพันธุ์ยังไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ดังนั้น ต้องการเพิ่มความรู้ในด้านนี้ให้กับเกษตรกร สอดคล้องกับงานวิจัยของทองคำ พิลากรณ์ (2555) ที่พบว่าในภาพรวมเกษตรกรมีความต้องการการพัฒนาการเพิ่มผลผลิตมันสำปะหลังในพื้นที่หลังนาในระดับมากทุกด้าน ดังนี้ ด้านทักษะการเพิ่มผลผลิต คือการปรับปรุงบำรุงดิน ด้านความรู้ในการเพิ่มผลผลิต คือการปรับปรุงบำรุงดิน ด้านพันธุ์ คือการใช้ท่อนพันธุ์ที่มีคุณภาพ ด้านการดูแลรักษา คือการป้องกันกำจัดโรคและแมลง การเตรียมพื้นที่ปลูก คือการใช้ปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยเคมีรองพื้น ด้านการปรับปรุงพื้นที่ปลูก คือการตรวจวิเคราะห์ธาตุอาหารในดิน ด้านวิทยาการหลังการเก็บเกี่ยว คือการจัดเก็บต้นพันธุ์หลังการเก็บเกี่ยว ด้านการเก็บเกี่ยว คืออายุการเก็บเกี่ยว

5.2 ด้านการจัดฝึกอบรม เกษตรกรต้องการทราบล่วงหน้าก่อนเข้ารับการฝึกอบรมเฉลี่ย 4.15 วัน เนื่องจากเกษตรกรจะได้มีเวลาในการเตรียมตัวก่อนล่วงหน้า ช่วงเดือนที่เหมาะสมต่อการจัดฝึกอบรม ต้องการจัดฝึกอบรมในช่วงเดือนกันยายน – ธันวาคม เนื่องจากเป็นช่วงก่อนการเริ่มการเพาะปลูกมันสำปะหลัง จำนวนวันที่เหมาะสมในการจัดฝึกอบรมในแต่ละครั้งเฉลี่ย 1.85 วัน ซึ่งเหมาะต่อการเรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ จำนวนผู้เข้ารับการอบรมที่เหมาะสมต่อรุ่นเฉลี่ย 44.23 คน ซึ่งไม่มากหรือน้อยจนเกินไปดูแลได้อย่างทั่วถึง โดยจัดฝึกอบรม ณ ศาลาประชาคมในหมู่บ้าน เนื่องจากอยู่ใกล้บ้านอยู่ในชุมชนการเดินทางไปมาสะดวก ไม่เสียค่าใช้จ่ายในการเดินทาง

5.3 ด้านการสนับสนุนภายหลังการฝึกอบรม เกษตรกรมีความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุด คือการประชาสัมพันธ์ การตลาด หากหลังจากการฝึกอบรมเกษตรกรมีการผลิตสินค้าเกษตรเพิ่มขึ้น มีผลผลิตออกสู่ตลาดพร้อมกัน อาจจะมีปัญหาด้านการตลาด จึงต้องการให้มีจัดหาตลาด แหล่งรับซื้อผลผลิต พ่อค้ามารับซื้อมันสำปะหลังในพื้นที่ได้ และการวางแผนการผลิตและการตลาดเพื่อให้สามารถผลิตมันสำปะหลังไปพร้อมกับการปลูกพืชอื่นเพื่อให้มีรายได้ระหว่างการรอผลผลิตจากมันสำปะหลัง

5.4 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรผู้ผลิตมันสำปะหลัง เกษตรกรมีปัญหาด้านการตลาดในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีปัญหาด้านการผลิตในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยประเด็นที่เป็นปัญหาอยู่ในระดับมากที่สุด คือขาดแคลนแหล่งน้ำ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของทองคำ พิลากรณ์ (2555) ที่พบว่าปัญหาด้านการผลิต ประเด็นที่เกษตรกรมีปัญหามากที่สุดคือ แหล่งน้ำ เกษตรกรมีปัญหาด้านการตลาดโดยประเด็นที่เกษตรกรมีปัญหามากที่สุดคือ ราคามันสำปะหลัง

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย จึงมีข้อเสนอแนะสำหรับเกษตรกรและหน่วยงานราชการ ดังนี้

1. เกษตรกร ควรมีศูนย์เรียนรู้การการผลิตมันสำปะหลังคุณภาพดีในพื้นที่ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการผลิตมันสำปะหลัง และเป็นที่พบปะระหว่างเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ เกษตรกรด้วยกันเอง เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ร่วมกันใช้เทคโนโลยี และทรัพยากรที่มีชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด เกิดการถ่ายทอดประสบการณ์จากการปฏิบัติจริง พร้อมเห็นผลเป็นรูปธรรม สร้างความเชื่อมั่นให้กับเกษตรกรในการปรับเปลี่ยนมาผลิตมันสำปะหลังมากขึ้น มีการรวมกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลัง เพื่อวางแผนการผลิตร่วมกัน สามารถกำหนดราคาจำหน่ายเพื่อป้องกันลานมันเอาเปรียบ เป็นการเพิ่มช่องทางการตลาดได้มากขึ้น และสามารถติดต่อโรงงานผลิตแป้งมันมารับซื้อผลผลิตในพื้นที่

2. หน่วยงานราชการ ควรมีการให้ความรู้เกษตรกรในการผลิตมันสำปะหลังเพื่อให้เกษตรกรปฏิบัติได้อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ เพื่อเป็นการเพิ่มผลผลิตและผลิตมันสำปะหลังได้อย่างมีคุณภาพ ควรพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่และเพิ่มอัตราค่าจ้างให้เพียงพอในการจัดฝึกอบรมและติดตามต่อเนื่องตลอดฤดูกาลผลิต เนื่องจากปัจจุบันเจ้าหน้าที่ที่มีภารกิจงานในหลายด้าน ทำให้การถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตมันสำปะหลังอาจยังไม่เกิดประสิทธิภาพเต็มที่ ในการผลิตมันสำปะหลังและควรมีการพัฒนาสื่ออื่นๆ สำหรับใช้ในการส่งเสริมเกษตรกร เพื่อทดแทนการจัดฝึกอบรม สร้างสื่อที่เกษตรกรเข้าใจและเข้าถึงได้ง่าย รวมทั้งการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตเพื่อเข้าถึงข้อมูลที่หลากหลาย ควรมีการบูรณาการร่วมกันกับภาคเอกชนในการพัฒนาการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตมันสำปะหลัง และนำผลการวิจัยของภาคเอกชนในการใช้เทคโนโลยีและอุปกรณ์การผลิตที่ทันสมัยที่สามารถลดต้นทุนการผลิต มาปรับใช้กับเกษตรกรในพื้นที่เพื่อเพิ่มผลผลิตมันสำปะหลัง สนับสนุนกลุ่มเกษตรกรในการจัดหาแหล่งน้ำจากพลังงานแสงอาทิตย์สำหรับการใช้ในการผลิต เพื่อลดปัญหาการขาดแคลนแหล่งน้ำในการผลิตมันสำปะหลัง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเกี่ยวกับความรู้และบทบาทของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการผลิตมันสำปะหลัง เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการพัฒนาเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรให้สามารถนำความรู้ไปถ่ายทอดแก่เกษตรกรให้เหมาะสมในแต่ละท้องถิ่น

2. เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้ ดำเนินการเก็บข้อมูลเฉพาะเกษตรกร ผู้ปลูกมันสำปะหลังในอำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคามเท่านั้น ซึ่งในขณะเดียวกันก็มีเกษตรกรในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ จึงควรมีการวิจัยซ้ำอีกครั้งเพื่อให้ได้ผลการวิจัยที่หลากหลายและได้มาตรฐาน

3. ควรมีการวิจัยการยอมรับการปรับเปลี่ยนการปลูกพืชในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการส่งเสริมการปลูกมันสำปะหลังให้กับเกษตรกรในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมที่ยังไม่ปลูกมันสำปะหลังต่อไป

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 9

The 9th STOU National Research Conference

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการเกษตร. (2552). *เอกสารวิชาการมันสำปะหลัง*. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2557). *นโยบายกรมส่งเสริมการเกษตร ประจำปี 2558*.
กรุงเทพมหานคร : กองแผนงาน.
- ชนิดา เกตุแก้วเกลี้ยง. (2558). *ความต้องการการส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลังของเกษตรกรในอำเภอเอราวัณ จังหวัดเลย*.
วิทยานิพนธ์ปริญญา เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- ทองคำ พิลาภรณ์. (2555). *ความต้องการการพัฒนาการเพิ่มผลผลิตมันสำปะหลังในพื้นที่หลังนา
ของเกษตรกรในอำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม*. วิทยานิพนธ์ปริญญา
ที่ทำการปกครองอำเภอกุดรัง. (2558) *บรรยายสรุปอำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม*. (อัดสำเนา)
- พงษ์ศักดิ์ อังกลสิทธิ์และสุพล เศรษฐบุตร. (2553). “แนวคิดและหลักการส่งเสริมการเกษตร”.
หน้า 11-25 ใน *ประมวลสาระชุดวิชาความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร*.
- ศูนย์ศึกษาการค้าระหว่างประเทศ. (2555). *ยุทธศาสตร์มันสำปะหลังไทย ภายใต้กรอบ AEC ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน*.
มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- สมาคมมันสำปะหลังไทย. (2554). *อุตสาหกรรมมันสำปะหลังไทย*. กรุงเทพมหานคร : สมาคม
มันสำปะหลังไทย.
- สำนักงานเกษตรอำเภอกุดรัง. (2558). *การปฏิรูประบบการเกษตร : การบริหารจัดการเขตเกษตรเศรษฐกิจ(Agricultural
reform : Zoning)*. (อัดสำเนา)
- สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. (2554). *ยุทธศาสตร์วิจัยและพัฒนามันสำปะหลังประเทศไทย
(พ.ศ. 2555 – 2559)*. ปทุมธานี : สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.(2559).สถิติการเกษตรของประเทศไทย ปี 2559.กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเศรษฐกิจ
การเกษตร
- เสาวรี บำรุง พัชรา วุ่นประเสริฐ อภิชาติ เมืองทอง และสุกิจ รัตนศรีวงศ์. (2553). *การเฝ้าระวังการระบาดของเพลี้ยแป้งใน
มันสำปะหลัง*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). สมบูรณ์การพิมพ์.